

MTA Law Working Papers
2014/37

**A szuverenitás jelképei és
alkotmányos védelmük**

Smuk Péter

Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences
Budapest

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

Dr. Smuk Péter⁺
A szuverenitás jelképei és alkotmányos védelmük

1. Alapvetés

Dolgozatomban áttekintem a szuverenitás jelképes megjelenési formáit és az azok védelmére szolgáló eszközöket-lehetőségeket. A vizsgálandó problémák között kiemelkedő szerepet játszanak a nemzeti jelképek (zászló, címer) és a szólásszabadság konfliktusa, a szabályozás normativitása vagy éppen hiánya, valamint a nemzeti nyelv és valuta alkotmányos szintre emelt védelme és az ezekkel járó jogdogmatikai, jogalkalmazási problémák.

A szuverenitás jelképei körében tárgyalom az állam jelképeit (zászló, címer, Himnusz), további alaptörvényi jelképeket (nemzeti ünnepek, hivatalos nyelv, hivatalos fizetőeszköz), valamint az „államiság” egyéb szimbólumait (Szent Korona, Országház).

A felsorolt jelképekre vonatkozó jogi szabályozás több szintű, de kiemelendő, hogy mindegyik esetében az Alaptörvény kínálja a háttérteret. Az alkotmányos alap azonban nem egyértelműen vezethető le, vagy nem egyértelműen levezetett az alacsonyabb szintű jogszabályokban.

A címer, zászló, himnusz és kapcsolódóan az állami kitüntetések alkotmányos alapja az Alaptörvény I cikk [a korábbi Alkotmány 75-76.§-ai], valamint a 2011. évi CCII. törvény [korábban a 1995. évi LXXXIII. tv.]. Jogi védelmük tekintetében az új Btk. 334.§-át kell említenünk.

Nemzeti ünnepeinket az Alaptörvény J) cikke tartalmazza, az alsóbb szintű szabályozás már nem hatályos [1991. évi VIII. tv.; 1950. évi 1., 10., 37. tvr.].

Magyarország hivatalos nyelvét és fizetőeszközét az Alaptörvény H) és K) cikkei rögzítik, a törvényi szabályozási szintről említhető a 2001. évi XCVI. tv. a gazdasági reklámok és az üzletfeliratok, továbbá egyes közérdekű közlemények magyar nyelvű közzétételéről, a 2013. évi CXXXIX. tv. az MNB-ről, és a devizakorlátozások megszüntetéséről szóló 2001. évi XCIII. tv.

Az Országgyűlés alkotmányos szerv, de működésének helyszínét, az Országházat az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. tv. helyezi némiképp „oltalom” alá. A Szent Koronát az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása és a Btk. 334.§ védi, további törvények között említhető a 2000. évi I. tv. Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról, valamint az elhelyezés okán az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. tv.

2. Nemzeti jelképeink – címer, zászló és Himnusz

A nemzeti hagyományokban és nemzetközi kapcsolatokban a címer, a zászló és a himnusz általánosan elterjedt szimbólum-rendszer, háborús, sport-, diplomáciai, stb. események alkalmával az országok megkülönböztetésére hivatott, s egyben érzelmi kötődést is keletkeztet (különösen alkalmasak erre a tudatosan választott himnusz-szövegek és dallamok).

⁺ Habil. egyetemi docens, SZE ÁJK Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszék, smuk@sze.hu.

Ez az írás az MTA TK Jogtudományi Intézete és a K 108790 számú OTKA-program Államtudományi Kutatócsoportja által szervezett, Az állam szuverenitása: eszmény és/vagy valóság című tudományos konferencián (2014. március 21.) elhangzott előadás szerkesztett változata.

A kutatót a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 Nemzeti Kiválóság Program című kiemelt projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg. (Magyary Zoltán Posztdoktori Ösztöndíj.)

Az Alaptörvény I) cikke [Alk. 75-76.§] viszonylag részletesen írja le a címert és a zászlót. A leírással kapcsolatban nem is elsősorban a vexillológia (zászlótan) és heraldika (címertan) szabályainak megfelelést kell vizsgálnunk, hanem a részletesség szükségességét, illetve normatív hatását. Az előbbi segédtudományok terminusainak megfelelő használata (első mező, stb.) valóban a szöveg igényességét tükröz(het)i, azonban jogi normaszöveg lévén azt is elvárhatjuk, hogy a leírás nyomán a jelkép egyértelműen reprodukálható legyen. Ez utóbbi célt azonban jobban szolgálja az, hogy az Alaptörvény képileg is megjeleníti a zászlót és a címert. A leírás szigorát maga az alaptörvényi cikk oldja, mondván „a címer és a zászló a történelmileg kialakult más formák szerint is használható.” Megjegyzem, nem minden alkotmány fogalmaz ilyen cizelláltan.¹ Különös továbbá a színek dekódolása (erő, hűség, remény) a normaszövegben, ugyanis ennek tisztán szimbolikus értéke van, normatív nincs.

1) cikk

(1) Magyarország címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármaskorona arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzsban a magyar Szent Korona nyugszik.

(2) Magyarország zászlaja három, egyenlő szélességű, sorrendben felülről piros, fehér és zöld színű, vízszintes sávból áll, amelyben a piros szín az erő, a fehér szín a hűség, a zöld szín a remény jelképe.

(3) Magyarország himnusza Kölcsey Ferenc Himnusz című költeménye Erkel Ferenc zenéjével.

(4) A címer és a zászló a történelmileg kialakult más formák szerint is használható. A címer és a zászló használatának részletes szabályait, valamint az állami kiüntetések sarkalatos törvény határozza meg.

A részletszabályokat tartalmazó sarkalatos törvény a 2011. évi CCII. törvény. Ez tovább cizellálja a jelképek megjelenését, valamint használatuk szabályaival védelmüket is biztosítja. A törvényből a következő rendelkezésekre érdemes felhívni a figyelmet. Az 1.§ felsorolja a használatra jogosultak körét, és a (2) bekezdésben a címer díszített verzióit is törvényerőre emeli, hiszen „a köztársasági elnök a két angyalal mint pajzstartóval ellátott, a miniszterelnök a cserfaággal és olajággal övezett címer használatára is jogosult.”

A jelképek formai megjelenésével kapcsolatban is kissé zavarba ejtő, hogy a törvény 7.§ (5) bekezdése értelmében „helyi önkormányzat képviselő-testülete kormányrendeletben megállapított előírások és feltételek szerint a helyi önkormányzat közigazgatási területén Országzászló felállításáról dönthet.” Az Országzászlóval kapcsolatban más törvényi utalást nem találunk, az említett kormányrendelet nem született meg, normatív leírása tehát nincs. Ennek ellenére néhány önkormányzat felállított ilyen „Országzászlót”, amelynek megjelenésével kapcsolatban felhívom a figyelmet arra, hogy azon Magyarország történelmi címerei közül nem a koronás kiscímer, hanem a nagycímer szerepel. Egyes mozgalmi narratívák szerint² az országzászló kifejezetten a trianoni területvesztéssel kapcsolatos, ebből – és a nagycímer alkalmazásából – fakadóan a jelkép törvényerőre emelését határon átvélő üzenetűnek tarthatjuk. A hivatalos nemzeti jelképekkel való közös szabályozása mindenesetre nem tűnik szerencsésnek.

A nemzeti jelképek használatára vonatkozó szabályozás kiterjed a használatra jogosultak megnevezésére, valamint a kötelező (Magyar Közlöny, bankjegy) és tilos használat³ eseteire. A tilos használat kiterjed egyébként a címer elkülöníthető elemeire (Szent Korona, címerpajzs) is. Elvárás a helyi önkormányzatoktól, hogy címerük megalkotásakor a nemzeti

¹ Ld. német alaptörvény 22. cikk (2) bekezdését, amely csak a színeket (fekete, piros, arany) sorolja fel.

² <http://turul.info/orszagzaszlomozgalom>

³ Ld. 5. §: természetes személy a foglalkozásának, hivatásának gyakorlása során, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet – a törvény által feljogosított szerveken és személyeken kívül - a tevékenysége során, szervezeti jelképként vagy ennek részeként a címert nem használhatja. Törvény vagy törvény felhatalmazása alapján jogszabály személy vagy személyek meghatározott csoportja tekintetében ettől eltérően rendelkezhet. Vö. még 31/1994. (VI. 2.) AB határozat. A címert vagy a zászlót tartalmazó védjegy és formatervezési minta oltalmának megadásához szükséges engedélyt, és annak kiadási eljárását a 37/2012. (VIII. 22.) KIM rendelet szabályozza.

címertől megkülönböztethetőt alkossanak. A Kormány Nemzeti Címer Bizottságot működtet a törvény szerint, ám ezt a szervet a kormányzati portálon a kézirat elkészítésének időpontjában nem találhattuk.

A nemzeti jelképek mint közösségi szimbólumok ápolásának körében elvárható azok közoktatásban való megjelenítése is. Erre vonatkozóan a Nemzeti alaptantervet idézhetjük, amelyben az 1-4. évfolyamok tárgy- és környezetkultúra ismeretkörében, befogadó tevékenységként szerepel a „legfontosabb nemzeti szimbólumok felismerése (nemzeti színek, nemzeti címer, országzászló, Országház, Szent Korona).” Meg kell jegyeznünk, hogy ezen ismeretek körében az országzászló szerepeltetése a fentebb említett aggályokkal jár.

A nemzeti jelképek megsértését büntetőjogi tényállás szabályozza (2012. évi C. tv., 334.§ – ld. alább), azonban a jogosulatlan használatukra hatályos szabálysértési tényállás sem létezik.⁴

3. Nemzeti ünnepek

A nemzet ünnepei különös jelentőségű szimbólumok, mert egyrészt a nemzeti történeti narratívát jelenítik meg kellő tömörséggel az Alaptörvényben, másrészt évről évre az ünnepek során lehetőséget teremtenek a közösség hozzájuk való viszonyulásának újraértelmezésére. Ez a kommunikációs mező sokszor a „már ünnepelni sem tudunk” frusztrációját is kiváltja ugyan, ám éppen ezért jelzi maguknak a nemzeti ünnepeknek a politikai elit teljesítményétől független értékét.

A nemzeti ünnepek köre tartós, március 15., augusztus 20. és október 23. stabil helyet foglalnak el a magyar társadalom közös tudatában, mint az 1848-49-re, az államalapításra és az 1956-ra való emlékezet alkalmai. Látható, hogy október 23. ezután csak mellékesen ad alkalmat a harmadik Magyar Köztársaság 1989. évi kikiáltására való megemlékezésre, hiszen ez a dátum nem esik az Alaptörvény szerinti „nemzeti önrendelkezés” időszakára, míg 1956-ról kijelenti a Nemzeti Hitvallás, hogy „mai szabadságunk az 1956-os forradalmunkból sarjadt ki.” Az Alaptörvény J) cikke korábban törvényi szabályozási tárgykört emelt alkotmányos szintre (vö. 1991. évi VIII. tv.; 1950. évi 1., 10., 37. tvr.).

Egyéb közösségi jelentőségű, állami megemlékezéssel járó napok is találhatóak a naptárban, ezek a kormányzati portál szóhasználatában⁵ „Magyarország hivatalos kiemelt fontosságú rendezvényeiként” illetve „nemzeti rendezvényekként” szerepelnek: Kommunizmus Áldozatainak Emléknapja (február 25.), Holokauszt Magyarországi Áldozatainak Emléknapja (április 16.), Nemzeti Összetartozás Napja (június 4.), Nagy Imre és mártírtársai újratemetésének Emléknapja (június 16.), Aradi Vértanúk Emléknapja, Magyarország hivatalos gyásznapja (október 6.), Nemzeti Gyász Emléknapja (november 4.), Magyarország Karácsonya.⁶

⁴ Az 1968. évi I. törvénybe 1995-ben illesztették be a csak néhány esztendő megért szabálysértési tényállást:

„Nemzeti jelkép jogosulatlan használata - 116/C. § (1) Aki a Magyar Köztársaság címerét, zászlaját (lobogóját), a Magyar Köztársaságra utaló elnevezést jogosulatlanul vagy jogszabályba ütköző módon használja, ha a cselekmény bűncselekményt nem valósít meg, ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatti eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.

(3) Azt a dolgot, amellyel vagy amelyre nézve az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértést elkövették, el lehet kobozni.”

⁵ <http://www.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/tarsadalmi-kapcsolatokert-felelos-allamtitkarsag/felelossegi-teruletek>

⁶ Jogszabályi alappal bíró, munkaszüneti és sokszor közösségi napok révén, megemlíthetőek még a Munka törvénykönyve szerinti napok is: január 1., március 15., húsvéthétfő, május 1., pünkösdhétfő, augusztus 20., október 23., november 1. és december 25-26. (Mt. 102. § (1) bek.)

4. Hivatalos nyelv

„Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. (...) Hisszük, hogy nemzeti kultúránk gazdag hozzájárulás az európai egység sokszínűségéhez. Tiszteljük más népek szabadságát és kultúráját”... [Nemzeti Hitvallás]

„Magyarországon a hivatalos nyelv a magyar. Magyarország védi a magyar nyelvet. Magyarország védi a magyar jelnyelvet mint a magyar kultúra részét. [Alaptörvény H) cikk]

A nemzeti identitást képező tényezők között a közös nyelv és kultúra, a kulturális hagyományok előkelő helyet foglalnak el. Ezek a kultúrnemzet fogalmi elemei ugyan, ám a modern nemzetállam ezeket normatív rangra emelve integrálja a politikai közösséget. Az Alaptörvény különféle deklarációi „óvatosan” járnak el, a magyar nemzeti kultúra és az együtt élő más nemzeti kultúrák védelmének közös említésével. Az Alaptörvény állampolgári jogként biztosítja egyébként a művelődéshez való jogot (XI. cikk), valamint egyéni és közösségi jogként a nemzetiségek számára anyanyelvük és kultúrájuk ápolását (XXIX. cikk). Kiemelhető, hogy a magyar nyelv és jelnyelv védelme újdonságként jelent meg az alkotmányos szinten.⁷ Számunkra fontos szempont, hogy miben áll a magyar nyelv „hivatalos” jellege, hiszen ennek fényében értelmezhető az alkotmányos védelme. Ezen keretek alapján a magyar hivatalos nyelvet a nemzetállami szuverenitás alkotóelemének, jelképének tekinthetjük.

A hivatalos nyelv a közösségi és hivatalos kommunikáció, érintkezés eszköze, előírt formája. A hazai közösségi kommunikáció elemeivel kapcsolatban a következő szempontokra kívánom felhívni a figyelmet.

A 2001. évi XCVI. törvény a gazdasági reklámok és az üzletfeliratok, továbbá egyes közérdekű közlemények magyar nyelvű közzétételét szabályozza, s mint ilyen alapvetően a magyar nyelv védelmét látja el, mivel főszabályként annak használatát írja elő. A törvény preambuluma érdekes módon (2011-es kiegészítése nyomán) azonban nemcsak a nyelv védelmére alapozza a szabályozás indokoltságát, ugyanis szerinte „Az információszabadság tényleges gyakorlásának is elemi feltétele, hogy Magyarország állampolgárainak lehetőségük legyen a hozzájuk címzett, közérdeklődésre számot tartó közlemények magyar nyelven való megismerésére, befogadására.” Természetesen a magyar nyelv általános közvetítő, azonban nem nyilvánvaló, hogy az információáramlást szolgálja, több esetben is. Ezek közül leginkább egyértelmű esetek:

- a *nemzetiségi nyelv* használata (ezt enyhíti maga a törvény is, amikor úgy rendelkezik, hogy az általa meghatározott követelmények nem érintik a nemzetiségi jogairól szóló törvényben meghatározott nemzetiségi nyelven megjelenített gazdasági reklámokat és feliratokat azokon a településeken, ahol az érintett anyanyelvű nemzetiségeknek nemzetiségi önkormányzata működik, 6.§ (4) bek.),
- a *jelnyelven* kommunikálók köre (róluk szól az Alaptörvény H) cikkének (3) bekezdése, valamint a korábban elfogadott, 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról), továbbá

⁷ A Velencei Bizottság „sajnálkozását” fejezte ki, hogy a kisebbségi nyelvek védelme nem jelenik meg hasonlóan erősen az Alaptörvényben: „The Venice Commission finds regrettable that Art. H, which regulates the protection of Hungarian language as the official language of the country, does not include a constitutional guarantee for the protection of the languages of national minorities. It however notes that Article XXIX guarantees the right to the use of these languages by Hungary’s “nationalities” and understands this provision as implying also an obligation for the State to protect these languages and to support their preservation and development.” Ld.: CDL-AD(2011)016 par. 45.

- a *hatóságokkal* való érintkezés során a nem magyar anyanyelvűek helyzete (őket pedig az eljárási törvények garantálta anyanyelv-használati jog illeti meg).

A nyelvvédelmi törvény hatékonyságát és eredményeit egyelőre csak saját empirikus, nem normatív alapú értékeléssel írhatnánk le, ettől azonban eltekinthetünk.⁸

A nemzetállami lét szimbolikus területei között megemlíthető még a jogszabályok magyar nyelven való elkészítése, erről a jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet rendelkezik. Kimondja, hogy a jogszabályok tervezetét a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan, közérthetően és ellentmondásmentesen kell megszövegezni (2.§). A közügyek és általánosan kötelező magatartásszabályok nyelve egyértelműen a magyar, ezt a nem magyar anyanyelvűek kötelesek elfogadni. Az európai integráció keretein belül viszont a magyarul beszélők számára az információszabadságból és jogbiztonságból egyaránt levezethető jogosultság, hogy az EU jogforrásait is megismerhessék saját nyelvükön. Ezért kiemelkedő jelentőségű, hogy a magyar az EU hivatalos nyelvének számít (1/58/EGK rendelet). Azon kisebbségi nyelvek számára, amelyek idehaza védelmet élveznek ugyan, de nem számítanak az EU hivatalos nyelvének, nem biztosítják ezt a lehetőséget (egyébként Magyarországon sem készül számukra a magyaron kívül hivatalos fordítás a jogforrásokról). Megemlíthető végül, hogy a 66/2011. (IX. 29.) OGY határozat november 13-át a magyar nyelv napjává nyilvánította.

5. Hivatalos pénznem

„Magyarország hivatalos pénzneme a forint.” [Alaptörvény K) cikk]

Az Alaptörvény újdonságként szól a hivatalos pénznemről. A klasszikus nemzetállamok létrejöttének egyik kulcskérdése a saját nemzeti valuta létrehozása, és annak megőrzése. Az európai integráció egyik szimbolikus mérföldköve volt, amikor a tagállamok egy része feladta nemzeti pénznemét az euróért, az abban rejlő gazdasági előnyökért. Ebből a szempontból elsősorban szimbolikus szerepe van a hivatalos pénznem Alaptörvénybe foglalásának. Nemzeti függetlenségünk egyik jelképe a forint, amelynek lecseréléshez immár alkotmánymódosító parlamenti többség szükséges. Hozzáteszem, a „monetáris”, tehát pénzpolitikáért felelős állami szervünk, a Magyar Nemzeti Bank az egyetlen olyan alkotmányos intézményünk, amelynek nevében tartósan szerepel a „nemzeti” jelző, a fentiek tekintetében nem meglepő módon. 2013. évi CXXXIX. tv. értelmében az MNB hatásköre a pénzjegy kibocsátása, értékének védelme. A törvény értelmében az MNB által kibocsátott bankjegyeket és érméket azok bevonásáig magyar hivatalos pénznemben teljesítendő fizetésnél névértéken kell elfogadni. A hamis, hamisgyanús bankjegy és érme viszont semmilyen jogcímen nem fogadható el. [23.§ (2), (5) bek.]

Fontos megjegyezni, hogy az előző politikai és gazdasági rendszer közismert devizakorlátozása megszűnt [2001. évi XCIII. tv.], annak semmiféle akadálya nincs, hogy magánszemélyek külföldi pénzt birtokoljanak (akár bankszámlapénz formájában), sőt lehetséges szerződések teljesítése is külföldi pénznemben.⁹ A Munka törvénykönyve szintén

⁸ Ld. pl. http://index.hu/belfold/2010/01/05/sikertelen_a_magyar_nyelvtorveny/

⁹ A Polgári törvénykönyv szerint:

6:45. § [Pénztartozás teljesítésének módja]

(1) A pénztartozást a teljesítés helyén és idején érvényben lévő pénznemben kell megfizetni.

(2) A más pénznemben meghatározott pénztartozást a teljesítés helye szerinti jegybank által a teljesítés idején meghatározott árfolyam - ha ilyen nincs, a pénzpiaci árfolyam - alapján kell átszámítani. Ha a pénztartozás külföldi

megemlíti a munkabér pénznemét, eszerint a munkabér védelme érdekében, azt - külföldön történő munkavégzés vagy jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - forintban kell megállapítani és kifizetni. [Mt. 154.§ (1) bek.]

6. Országház

Az Országház épületének jelentőségét a benne üléső Országgyűlés alkotmányos funkcióiból vezethetjük le. Az Országgyűlés mint legfőbb népképviselői (a külhoniak szavazati jogával nemzeti értékű képviselőtről is beszélhetünk), alkotmányozó és törvényhozó, valamint a legmagasabb szintű politikai diskurzusoknak fórumot biztosító szerv méltó „Házra” jogosult, az elhelyezését biztosító épület pedig védelemre.

Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. tv. (Ogytv.) III/A. fejezete szól a szimbólum védelméről, pontosabban az Országgyűlés nevének, jelképeinek használatáról. (27/D.§-27/E.§) Az Országgyűlés, az Országház és a Parlament elnevezése, az Országház képe vagy az Országház képi stilizált mintájának képe a szakaszokban meghatározottak szerint használható. Az Országház képe turisztikai, idegenforgalmi célból, hírszolgáltatási, oktatási, művészeti, kulturális, valamint tudományos tevékenység során használható; egyébként viszont a Kiemelt Nemzeti Emlékhely Bizottság ill. az Országgyűlés Hivatalának engedélye (előzetes hozzájárulása) szükséges hozzá.

Jogosulatlan használat esetén az Országgyűlés Hivatala léphet fel – érdekes módon polgári jogi igénnyel. Ebben az esetben perképeséssel bír, a jogosulatlan jelképhasználóval szemben a Ptk-nak a személyiségi jogok megsértésére irányadó rendelkezései megfelelő alkalmazásával követelheti a szokásos intézkedéseket (a jogsértés tényének bírói megállapítása, eltiltás a további jogsértéstől, sérelemdíj, stb.). A védelem tehát itt nem büntető- vagy szabálysértési jogi, hanem a közjogi státusztól kissé idegen módon polgári jogi – hiszen személyiségi jogokat keletkeztet az Országháznak és az Országgyűlésnek.

Az Országház mint épület védelmére az Ogytv. szintén szimbolikus módon egy új karhatalmi szervet is létrehozott, az Országgyűlési Őrséget. [Ld. Ogytv. XIII. fejezet.]

7. Szent Korona

Az új Alaptörvényben említett Szent Koronát illetően több kritikai vélemény is megfogalmazódott a hazai közjogi szakirodalomban.¹⁰ Jelen dolgozat elsősorban a praktikus szabályozási kérdéseket tekinti át, kevésbé azok alkotmányértelmezésben vagy a történeti narratívában betöltött szerepét.

Az alkotmányos szinten a Nemzeti Hitvallás utalásában találunk említést a Szent Koronáról, eszerint

Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.

Az Alaptörvény normatív része a fentebb idézett címerleírásánál említi (a címerpajzson nyugszik).

2000. évi I. törvény Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról rendelkezik a koronázási ékszerek elhelyezéséről. Eszerint a Szent Koronát és a hozzá tartozó

pénznemben teljesítendő, és a teljesítés idején a tartozás a külföldi pénznemben nem teljesíthető, a pénztartozást az (1) bekezdésben foglaltak szerint kell teljesíteni.

¹⁰ Szente Zoltán: *A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben.* In: *Közjogi Szemle* 2011/3. szám, p. 1-13.

jelvényeket (a királyi jogar, a koronázási palást, az országalma, a koronázási kard) az Országgyűlés épületében őrzik, a koronázási palást kivételével, amelynek őrzési helye a Magyar Nemzeti Múzeum. Az őrzési feladatokat a Magyar Honvédség látja el, fegyverhasználati joggal [a Magyar Honvédségről szóló 2011. évi CXIII. tv. 36.§ (1) bek. b.]. A Honvédségen belül a Honvéd Díszőrség Honvéd Koronaőrség alakult a feladat ellátására [78/2011. (V. 12.) Korm. rend.]. A törvény szerint a jelvények látogatását biztosítani kell, a látogatási rendért az Ogytv. által szabályozott Országgyűlési Őrség felelős.

Kiemelendő a 2000. évi I. tv. által létrehozott Szent Korona Testület (közjogi méltóság tagjai közé bekerült 2012-ben a Magyar Művészeti Akadémia elnöke is), amely működéséről annyit ír a törvény, hogy szükség szerint, de legalább évente egyszer ülésezik, ülését az elnök (az államfő) hívja össze. Az ülés akkor határozatképes, ha a Testület legalább három tagja jelen van, a Testület a döntéseit egyszerű többséggel hozza. A Testület a működésének részletes szabályait maga állapítja meg [5. § (6) bek.], ám ezt a „jogforrást” nem tették közzé, mintahogyan az eddigi ülésekről is elsősorban sajtóhírek számoltak be. A Köztársasági Elnök honlapján a kézirat készítésének időpontjában nem található információ a testületről.¹¹

A Szent Korona Testület feladatkörébe tartozik a Korona és a jelképek védelmével kapcsolatosan több döntés, így a döntés a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények őrzési helyéről, ha annak szükségessége felmerül (nyilvánvalóan itt a menekítésről lehet csak szó, hiszen a törvény egyértelműen leírja az őrzés helyét); a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények állagának megóvásához, helyreállításához szükséges intézkedések kezdeményezése; hozzájárulás a Szent Koronáról és a hozzá tartozó jelvényekről hiteles másolat készítéséhez, azok tudományos vizsgálatához.

8. Zárszó helyett esettanulmány a vélemény szabadság köréből: a nemzeti jelképek megsértése

Az új Btk. 334.§ értelmében, aki nagy nyilvánosság előtt Magyarország himnuszát, zászlaját, címerét vagy a Szent Koronát sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, illetve azokat más módon meggyalázza, ha súlyosabb büncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A szólásszabadság tartalmi korlátozását jelentő (előző Btk-beli, kissé más szövegezésű) tényállás alkotmányos vizsgálatát a 13/2000. (V. 12.) AB határozat végezte el, elfogadván annak alkotmányosságát, mivel a nemzeti jelképek egyrészt az állami szuverenitás külső megjelenítési formái, másrészt a nemzethez mint közösséghez való tartozás kinyilvánításának az eszközei. Bizonyos vonatkozásaikban kívül vannak a vélemények alkotmányilag védendő pluralizmusán, azonban a nemzeti jelképeket illető negatív tartalmú vélemények, a jelképek történetére, értékére, közjogi jelentőségére vonatkozó tudományos nézetek, művészi kifejezések, illetőleg kritikák hangoztatása, esetleg megváltoztatásukat vagy eltörlésüket célzó javaslatok kifejezésre juttatása, értelemszerűen nem eshet büntetőjogi szankcionálás alá, hanem része a véleménynyilvánítás alkotmányos szabadságának.

Az új Btk.-ban kisebb korrekciókat találunk az előző, 2000-ben az AB által megvizsgált tényálláshoz képest: egyrészt a nemzeti jelképek köre kibővült a Szent Koronával, másrészt a „más ilyen cselekményt követ el” fordulatot felváltja a „más módon gyalázza” szövegezés. A

¹¹ Egyéb források hiányában kevésbé ellenőrizhető a Wikipedia egyébként informatív szócikke: http://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Korona_Test%C3%BClet

szövegesben üdvözölhető a „más ilyen cselekményt követ el” kitétel korrigálása, efelett az AB meglepő módon 2000-ben elsiklott¹², az új, gyalázás fordulat némileg pontosabb fogalom. Figyelemre méltóbb újítás, hogy a Szent Korona is védett jelképpé emelkedett. Az új Btk. eredeti javaslata nem tartalmazta, az az országgyűlési eljárásban, a Jobbik módosító javaslatára került bele a szövegbe. Ezzel a véleményszabadság tartalomsemleges védelme alóli kivétel nemcsak fennmarad a tényállás megtartásával, hanem bővül is, egy új elkövetési tárgygyal.

A Szent Korona védelmének indokolása egyrészt alapulhat a címer leírásán, amely szerint a „címer” csak a címerpajzsot jelenti, s azon nyugszik a Szent Korona. Amúgy a címer más részeit nem illeti ilyen erős védelem (pl. a kettős keresztet). A védelem másik, hasonlóan gyenge alapja a Nemzeti Hitvallás lehet, amely szerint „tisztetben tartjuk” a Szent Koronát.¹³ Amennyiben az Alkotmánybíróság előtt a Btk. Szent Koronát védő tényállása megállna a véleményszabadsággal szemben, akkor az a Szent Koronának a pusztán történeti értékek közül a normatív alkotmányi értékek közé való ki- vagy felemelését jelentené.¹⁴

A szólásszabadság ilyen korlátozása – az AB korábbi szempontjai alapján – nehezen védhető, mert a Szent Korona noha a nemzethez tartozás kinyilvánításának ugyan lehet történelmi jelképként az eszköze, ám az állam külső szuverenitásának megjelenítésére a címer és a Szent Korona csak együtt alkalmas.

¹² Az „egyéb cselekmény” fordulat nem felel meg a határozott fogalmakat igénylő alkotmányos büntetőjog garanciáinak, mert önkényes alkalmazáshoz vezethet (12/1999. (V.21.) ABhat.)

¹³ A Btk-hoz benyújtott 6958/213. sz. módosító indítvány indokolása így hangzik: „A Szent Korona éppen olyan védendő tárgy, mint a nemzet lobogója, avagy himnusza. Mivel az ezeréves államiságunkat testesíti meg, így a legrégebbi nemzeti jelképünk. Jogi védelme ezáltal még indokoltabb, mint a himnusz, a zászló vagy a címer védelme.”

¹⁴ Smuk Péter: *Ostrom vagy felújítás alatt? A véleményszabadság új határai*. In: *Közjogi Szemle* 2013/2. szám, pp. 25-34.

© Dr. Smuk Péter, MTA TK

MTA Law Working Papers

Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Székhely: 1014 Budapest, Országház utca 30.

Felelős kiadó: Körösnéyi András főigazgató

Szerkesztő: Szalai Ákos

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

Email: szalai.akos@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515